קהלת טללי בהכה

מתורתו של צדיק
אֲבִיר יַעֲקֹב

משנתו של מרן רבי יעקב אביחצירא זי"ע | על דרך הפשט

לקט דרושים ומאמרים, בביאור פשט מצוות התורה ועניני עבודת השי"ת
שנלקטו מכל ספריו הק'

בס"ד, גיליון פ"ז, פר' חיי שרה תשפ"ז

דרושי אביר יעקב

פַּרְנָסָה בְּיִדֵי שָׁמַיִם

מניעת דאגת הפרנסה בזמן התפילה

בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמֵד אָדָם בִּתְפִלָּה לִפְנֵי ה' יִתְבָּרַךְ, מָצוּי שָׁבָאוֹת לְפָנָיו מַחֲשָׁבוֹת בְּעִסְקֵי הָעוֹלָם הַזֶּה וְטוֹרְדוֹת אֶת דַּעְתּוֹ. יִתָּכֵן שֶׁאֶפְשָׁר לְסַלְקָן בְּכֹחַ וּבְמַאֲמָץ, אַךְ הַדֶּרֶךְ הַטּוֹבָה בְּיוֹתֵר לְהִמָּנַע לְגַמְרֵי מֵמַחֲשָׁבוֹת אֵלּוּ, הוּא עַל יְדֵי הַחְדָּרַת הַיְדִיעָה כִּי אֵין בְּכָל מַעֲשֵׂי הָאָדָם מַה שֶּׁיּוּכַל לְשַׁנּוֹת אֶת מַה שֶּׁנּוֹעַד לוֹ מִן הַשָּׁמַיִם, וְעַל כֵּן – דְּאָגָה מְנַיִן?

רַבֵּנוּ זיע"א (וגזי המלך, תיקון התשובה אות לה) מַדְגִּישׁ דָּבָר זֶה בְּמִיָּחֵד, בְּהַדְרָכָתוֹ לְבַעַל הַתְּשׁוּבָה. כִּי הִנֵּה, כְּבָר נִזְכָּר פְּעָמִים רַבּוֹת, שֶׁבַּפָּסוּק 'בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים' (בראשית א, א), וּבְמִיָּחֵד בְּתֵבַת 'בְּרֵאשִׁית', נִרְמְזוּ כַּמָּה עִנְיָנִים לְהַדְרָכַת בַּעַל הַתְּשׁוּבָה וְהַמִּדּוֹת הַנֶּעֱרָכוֹת לוֹ כְּדֵי שֶׁתִּתְקַבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ וְיִתְכַּפֵּר עֲוֹנוֹ.

וְכָמוֹ כֵּן יֵשׁ בָּזֶה רֶמֶז גַּם לְעִנְיַן מְנִיעַת טִרְדַּת הַפַּרְנָסָה בַּתְּפִלָּה, כִּי תֵּבַת 'בְּרֵאשִׁית' עוֹלָה בְּרֵאשֵׁי תֵּבוֹת 'בְּשָׁעָה תְּפִלָּה שִׂים רַעְיוֹנֶיךָ אֶל הַוָּי"ה'.

רק ה' יתברך מביא פרנסה

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, שֶׁיִּתְבּוֹנֵן הָאָדָם בְּכָךְ שֶׁלֹּא תִּהְיֶה לוֹ שׁוּם תּוֹעֶלֶת מֵמַחֲשָׁבוֹתָיו בְּעִסְקֵי הָעוֹלָם וּבְמַשָּׂאוֹ וּמַתָּנוֹ, כִּי גַּם אַחַר כָּל הַהִשְׁתַּדְּלוּת, סוֹף דָּבָר הַכֹּל בְּיַד ה' יִתְבָּרַךְ, וְתוֹסֶפֶת מַחֲשָׁבָה וּדְאָגָה לֹא תּוֹעִיל כְּלוּם. וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים ח, יח): "וְזָכַרְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הַנֹּתֵן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חָיִל". וְתִרְגֵּם אוּנְקְלוֹס: 'אֲרֵי הוּא דְּיָהֵב לָךְ עֲצָה לְמִקְנֵי נִכְסִין'. וְכֵן דָּרְשׁוּ עַל כָּךְ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (מועד קטן כח.): 'בָּנַי חַיִּי וּמְזוֹנַי, לְאוּ בְּזְכוּתָא תַּלְיָא מִלְּתָא, אֶלָּא בְּמַזָּלָא תַּלְיָא מִלְּתָא'.

וּמֵאַחַר שֶׁמּוּכָח מִכָּל זֶה שֶׁפַּרְנָסַת הָאָדָם תְּלוּיָה בְּיַד ה' יִתְבָּרַךְ וְלֹא בְּהִשְׁתַּדְּלוּת הָאָדָם, אִם כֵּן מַה לּוֹ כִּי יִטְרַד בָּזֶה בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה? וַהֲרֵי מַה שֶּׁנִּגְזַר עָלָיו מֵאֵת ה' יָבוֹא בְּכָל מְקָרֶה. אִם יָשִׁיב זֹאת הָאָדָם אֶל לִבּוֹ, וְיֵדַע שֶׁהַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם, שׁוּב לֹא יִהְיֶה לוֹ נָסָיוֹן לְהִרְהוֹת בְּמַחֲשָׁבוֹת בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם וַעֲסָקָיו, וַאֲפִלּוּ כְּשֶׁהוּא פָּנוּי. וְקַל וָחֹמֶר בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה, שֶׁיּוֹדֵעַ הוּא אֶת חֲמְרַת הַמַּחֲשָׁבוֹת הַזָּרוֹת בָּהּ. וּמֵמֵילָא תָּבוֹא הָרְוָחָה אֶל לִבּוֹ, וְיִמְצָא אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ טְהוֹרָה בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה, פְּנוּיָה אַךְ וְרַק לַעֲבוֹדַת ה'.

וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶת דִּבְרֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁאָמַר בְּחָכְמָתוֹ (משלי טז, ג): "גֹּל אֶל ה' מַעֲשֶׂיךָ וְיָכֹנּוּ מַחְשְׁבֹתֶיךָ". פֵּרוּשׁ, הָרוֹצֶה לְהָכִין מַחְשְׁבוֹתָיו אֶל ה' בִּלְבַד, שֶׁלֹּא יִטְרְדוּהוּ הָרְהוּרִים זָרִים, הַעֲצָה לְכָךְ הִיא 'גֹּל אֶל ה' מַעֲשֶׂיךָ' – יֵשׁ לְתִלּוֹת בְּיַד ה' אֶת כָּל עִנְיְנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה וַעֲסָקָיו, וְלָדַעַת כִּי הָעִקָּר, שֶׁמַּה שֶּׁיַּעֲשֶׂה ה' הוּא לְבַדּוֹ שֶׁיִּהְיֶה לְבַסּוֹף, עָלָיו אֵין לְהוֹסִיף, וּמִמֶּנּוּ אֵין לִגְרֹעַ. וְאִם יִנָּהֵג הָאָדָם כָּךְ, יִמְצָא בְּנַפְשׁוֹ שֶׁ'יְכֹנּוּ מַחְשְׁבוֹתֶיךָ' – תִּהְיֶינָה מַחְשְׁבוֹתָיו פְּנוּיוֹת וּמוּכָנוֹת בְּשָׁעַת הַתְּפִלָּה.

המשליך דאגתו על ה' זוכה לריבוי שפע

אִם יַעֲשֶׂה הָאָדָם כָּךְ וְיִנָּהֵג בְּדֶרֶךְ זוֹ, אֲזַי מִלְּבַד הַתּוֹעֶלֶת הָרוּחָנִית שֶׁהִצְמִיחַ לוֹ מִכָּךְ, בִּתְפִלָּה זַכָּה וּבְרָה לָהּ, יִהְיֶה לוֹ גַּם רֶוַח גַּשְׁמִי. כִּי כַּאֲשֶׁר יָשִׂים הָאָדָם מִבְטָחוֹ בַּה' יִתְבָּרַךְ וְיֵדַע שֶׁהוּא הַמַּשְׁגִּיחַ עָלָיו וּמְפַרְנֵס אוֹתוֹ, גַּם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִנְהַג בּוֹ בְּאוֹתָהּ מִדָּה, וִירַחֵם עָלָיו וְיַזְמִין לוֹ אֶת פַּרְנָסָתוֹ. וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהילים נה, כג): "הַשְׁלֵךְ עַל ה' יְהָבְךָ וְהוּא יְכַלְכְּלֶךָ". פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק, אִם תַּשְׁלִיךְ 'עַל ה' יְהָבְךָ' – תִּסְמֹךְ עָלָיו וְתִבְטַח רַק בּוֹ, כִּי הוּא הַזָּן אוֹתְךָ, אָז תִּזְכֶּה שֶׁיִּתְקַיֵּם בְּךָ 'וְהוּא יְכַלְכְּלֶךָ' – וְיִדְאַג לְפַרְנָסָתְךָ.

אִם כֵּן, כֵּיוָן שֶׁבְּלָאו הָכִי הַכֹּל תָּלוּי בְּיַד ה', וְאַדְרַבָּא, הַבּוֹטֵחַ בּוֹ וְסוֹמֵךְ עָלָיו זוֹכֶה לְפַרְנָסָה מְרֻבָּה, אִם כֵּן מַה לּוֹ לָאָדָם וְלַצָּרָה הַזֹּאת, לְהַרְבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת וְלִהוֹסִיף דְּאָגוֹת, אַחַר שֶׁלֹּא יוֹעִילוּ וְלֹא יַצִּילוּ כְּלוּם. וּבִפְרָט בִּשְׁעַת תְּפִלָּה,

המשך בעמ' ב'

פניני אביר יעקב

שֹׂכַר הַמִּתְאַבְּלִים עַל צַעַר הַשְּׁכִינָה

וַתָּמָת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִיא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ (כג ב).

צער השכינה ושאגת ה' יתברך לעומתה

מֵיּוֹם שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל מֵעַל אַדְמָתָם, וְנֶחֱרַב בֵּית מִקְדָּשָׁם, גָּדַל מְאֹד צַעֲרָם, וְאֵין יוֹם שֶׁאֵין קִלְלָתוֹ מְרֻבָּה מֵחֲבֵרוֹ. אָמְנָם, אַף שֶׁצַּעַר הַבָּנִים גָּדוֹל מְאֹד, גָּדוֹל מִמֶּנּוּ צַעֲרוֹ שֶׁל הָאָב שֶׁהִגְלָה אֶת בָּנָיו וְהֶחֱרִיב אֶת בֵּיתוֹ, וְגַם שְׁכִינָתוֹ הַקְּדוֹשָׁה נִמְצֵאת בַּגָּלוּת עִמָּם. מִשּׁוּם כָּךְ, נָהֲגוּ יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים לָקוּם בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, וּלְשַׁתֵּף עַצְמָם עִם צַעַר הַשְּׁכִינָה, לְעוֹרֵר רַחֲמֵי שָׁמַיִם וּלְבַקֵּשׁ עַל בְּנִין הַמִּקְדָּשׁ, וּבִזְכוּתָם עֲתִידִים יִשְׂרָאֵל לְהִגָּאֵל.

רמזי האבלות וזמנה - בתיבת 'תשובה'

וְכָתַב רַבֵּנוּ זיע"א (שערי תשובה, אות יג), כִּי רֶמֶז לְעִנְיָן זֶה נִמְצָא בְּתֵבַת 'תְּשׁוּבָה', שֶׁהִיא רָאשֵׁי תֵּבוֹת 'תִּשְׁתַּתֵּף בְּצַעַר שְׁכִינָה וְתִדְאַג הַרְבֵּה'. וְכֵן בְּדוֹמֶה לָזֶה, רָאשֵׁי תֵּבוֹת 'שְׁמֹר וְהִזָּהֵר, תָּקוּם בַּחֲצִי הַלַּיְלָה'. רְמָזִים אֵלּוּ מוֹרִים הֵן עַל הָעִנְיָן עַצְמוֹ - לְהִצְטַעֵר בְּצַעַר הַשְּׁכִינָה, וְהֵן עַל הַזְּמַן הָרָאוּי וְהַמֻּתְאָם לְכָךְ - חֲצוֹת הַלַּיְלָה. זְמַן זֶה נִקְבַּע לְכָךְ, מִשּׁוּם שֶׁגַּם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּבֵיכוֹל שׁוֹאֵג עַל גָּלוּהוּ וְעַל בֵּיתוֹ, אֵשֶׁת נְעוּרִים שֶׁנִּפְרְדָה מִמֶּנּוּ וְגָלְתָה לְבֵין הָאֻמּוֹת, וְעִקַּר זְמַנָּהּ שֶׁל שְׁאָגָה זוֹ הוּא בַּחֲצִי הַלַּיְלָה.

גלות השכינה מעולם האצילות לעולם הבריאה

טַעַם הַדָּבָר יִתְבָּאֵר עַל פִּי מַה שֶּׁכָּתְבוּ הַמְקֻבָּלִים, שֶׁמִּדַּת הַמַּלְכוּת יוֹרֶדֶת בַּלַּיְלָה מֵעוֹלַם הָאֲצִילוּת לְעוֹלַם הַבְּרִיאָה, וּבַחֲצוֹת הַלַּיְלָה מִסְתַּיֶּמֶת יְרִידָתָהּ לְשָׁם, וְאָז הִיא עוֹמֶדֶת וְצוֹעֶקֶת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּקוֹל מַר עַל דַּלּוּתָהּ וְגָלוּתָהּ, וּבִשְׁמֹעַ זֹאת רִבּוֹנָהּ, צוֹעֵק גַּם הוּא וּבוֹכֶה לְעֶמְתָּהּ. וּמִי הוּא זֶה וְאֵיזֶה הוּא אֲשֶׁר רָאָה כָּזֹאת וְשָׁמַע אֶת קוֹלָם הַנּוֹרָא, וְלֹא יֶחֱרַד לִבּוֹ לַעֲמֹד גַּם הוּא מִשְׁנָתוֹ וְלִזְעֹק לְעֻמָּתָם עַל צַעֲרָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְצַעַר הַשְּׁכִינָה.

רק המתאבל על צער השכינה ישמח בגאולתה

עַל כֵּן, הָאִישׁ הַנִּבְלָב יָשִׂים הַדְּבָרִים אֶל לִבּוֹ, יָקוּם וְיִקְרַע אֶת לִבּוֹ לִפְנֵי ה' וְיֵאָנַח בְּקוֹל מַר לְיוֹצֵר נִשְׁמָתוֹ, לִדְאֹג וּלְהִצְטַעֵר בְּצַעַר הַשְּׁכִינָה. וְרַק מִי שֶׁיַּעֲשֶׂה כֵּן, יִזְכֶּה לָשׁוּב וְלִרְאוֹת בִּשְׂמְחָתָהּ כַּאֲשֶׁר יִגְאַלְנָה בּוֹרְאָהּ מִפּוּם אַרְיָוָתָא, וּכְפִי שֶׁדָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה (תענית ל.) אֶת הַפָּסוּק (ישעיה סו י) 'שִׂישׂוּ אִתָּהּ מָשׂוֹשׂ כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עָלֶיהָ', וְאָמְרוּ: כָּל הַמִּתְאַבֵּל עַל יְרוּשָׁלַיִם זוֹכֶה וְרוֹאֶה בְּשִׂמְחָתָהּ, וּמִכְּלַל הֵן אַתָּה שׁוֹמֵעַ לְאוֹ עַל מִי שֶׁאֵינוֹ מִתְאַבֵּל חָלִילָה.

עליית 'זעיר אנפין' לעולם האצילות

בְּדָבָרִים אֵלּוּ יִתְכֵּן לְפָרֵשׁ אֶת דִּבְרֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁאָמַר (קהלת יב ה): 'כִּי הֹלֵךְ הָאָדָם אֶל בֵּית עוֹלָמוֹ וְסָבְבוּ בַשּׁוּק הַסּוֹפְדִים'. 'הָאָדָם' רוֹמֵז לְשֵׁשׁ הַמִּדּוֹת הַנִּקְרָאוֹת 'זְעֵיר אַנְפִּין', וְכָתְבוּ חַכְמֵי הַסּוֹד כִּי בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה עוֹלִים הַמִּדּוֹת הַלָּלוּ לְעוֹלַם הָאֲצִילוּת הָעֶלְיוֹן, וְאָז יוֹרֶדֶת הַמַּלְכוּת לְעוֹלַם הַבְּרִיאָה כָּאָמוּר. וְרֶמֶז לְכָךְ נִמְצָא בַּתֵּבוֹת 'אֶל בֵּית עוֹלָמוֹ', שֶׁחִשְׁבּוֹנָן (עם הכולל) עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא כְּחֶשְׁבּוֹן הַתֵּבוֹת 'זֶה חֲצוֹת הַלַּיְלָה'. וּמִכָּאן שֶׁפֵּרוּשׁ הַמִּקְרָא הוּא, שֶׁ'הָאָדָם' – הוּא 'זְעֵיר אַנְפִּין', 'הֹלֵךְ אֶל בֵּית עוֹלָמוֹ' – עוֹלַם הָאֲצִילוּת, בַּזְּמַן הַנִּרְמָז בְּתֵבוֹת אֵלּוּ, שֶׁהוּא חֲצוֹת הַלַּיְלָה.

בְּשָׁעָה זוֹ, צְרִיכִים גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקוּם וּלְהִתְאַבֵּל יַחַד עִם מִדַּת הַמַּלְכוּת

המשך בעמ' ב'

דרושי אביר יעקב המשך מעמ' א'

שֶׁיְּכוֹלוֹת הַמַּחֲשָׁבוֹת רַק לְקַלְקֵל וּלְגָרֵעַ. לָכֵן יְזַהֵר בְּכָךְ כָּל אָדָם, וּבִפְרָט בַּעַל הַתְּשׁוּבָה, וּבְכָךְ יִזְכֶּה שֶׁיִּהְיֶה ה' יִתְבָּרַךְ בְּעֶזְרוֹ.

חוֹבַת הַבִּטָּחוֹן לְיוֹשְׁבֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת וּבֵית הַמִּדְרָשׁ

ישיבת בית הכנסת מזכה לעולם הבא

וְהִנֵּה, כְּפִי שֶׁבִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה רָאוּי לְהִזָּהֵר מֵהֶרְהוּר בְּטִרְדּוֹת הָעוֹלָם, כָּךְ הִיא הַמִּדָּה בְּכָל זְמַן שֶׁאָדָם יוֹשֵׁב בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבְבֵית הַמִּדְרָשׁ. כִּי מִי שֶׁאֵינוֹ בּוֹטֵחַ בַּה', יְמַעֵט בִּישִׁיבָתוֹ שָׁם, מֵחֲשָׁשׁוֹ שֶׁמָּא הוּא מַפְסִיד אֶת פַּרְנָסָתוֹ. אַךְ הַבּוֹטֵחַ בַּה' חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ, וּבְכָךְ יוּכַל לְהִרְבּוֹת בְּתוֹרָה וּתְפִלָּה.

וְכָתַב רַבֵּנוּ זיע"א (פיתוחי חותם, פרשת ויחי), כִּי לֹא בָּחַר ה' בְּיִשְׂרָאֵל כִּי אִם מִפְּנֵי שֶׁיִּהְיוּ עֲסוּקִים בַּעֲבוֹדָתוֹ, וְיִשְׁכִּימוּ לְבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּלְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת. וְכֵן אָנוּ אוֹמְרִים בְּכָל יוֹם בַּתְּפִלָּה: 'אַשְׁרֵינוּ מַה טּוֹב חֶלְקֵנוּ וְכוּ', אַשְׁרֵינוּ שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וּמַעֲרִיבִים בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת'. וּמִי שֶׁחוֹשֵׁק תָּמִיד לָשֶׁבֶת שָׁם, וְזֶהוּ כָּל חֶפְצוֹ, וְעוֹשֶׂה כֵּן בְּכָל זְמַן שֶׁיָּכוֹל, יִזְכֶּה בְּכָךְ לְגַן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן וּלְגַן עֵדֶן הָעֶלְיוֹן, שֶׁהֵם בְּבְחִינַת בָּתֵּי כְנֶסֶת וּבָתֵּי מִדְרָשׁ בָּעוֹלָם הַבָּא. וּמִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, כְּפִי שֶׁהִתְאַמֵּץ וְיָשַׁב שָׁם בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא שָׁת לִבּוֹ לַקְּשָׁיִ וּלְדַאֲגוֹת הַפַּרְנָסָה, וְשָׂם עִקַּר דִּירָתוֹ בְּבֵית ה', כָּךְ יִזְכֶּה לָשֶׁבֶת בָּהֶם גַּם בָּעוֹלָם הַבָּא.

חובת חיזוק הביטחון עבור ריבוי ישיבת בית הכנסת ובית המדרש

וְהִנֵּה, בִּכְדֵי שֶׁיּוּכַל הָאָדָם לָשֶׁבֶת זְמַן רַב בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, מֻכְרָח הוּא תְּחִלָּה לְחַזֵּק עַצְמוֹ בְּמִדַּת הַבִּטָּחוֹן בַּה', כִּי אִם לֹא יִהְיֶה בָּטוּחַ שֶׁה' יְזַמֵּן לוֹ אֶת פַּרְנָסָתוֹ, הֲרֵי בְּכָל עֵת יִתְמַלֵּא דְּאָגָה עַל הַכְּסָדֵי הָרַבִּים בִּזְמַן שֶׁהִיְתָּה בְּבֵית ה', וְלֹא יוּכַל לִהְיוֹת שָׁם זְמַן מְרֻבֶּה כָּרָאוּי. וּמִלְּבַד זֹאת תִּהֵא גַּם עֲצַם הַיְשִׁיבָה שָׁם כִּמְהֻלָּךְ עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים, וְלֹא יִרְאֶה בְּרָכָה בַּעֲמָלוֹ (וּרְאֵה עוד בְּמִסִּילַת יְשָׁרִים פֶּרֶק כא).

עַל כֵּן צָרִיךְ יוֹשֵׁב בֵּית הַמִּדְרָשׁ לָדַעַת בִּידִיעָה אֲמִתִּית, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ לְבַדּוֹ זָן וּמְפַרְנֵס וּמַשְׁגִּיחַ בְּפֶרְטוּת עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. וְעַל כֵּן אֵין הָאָדָם צָרִיךְ לְהִרְבּוֹת בְּטִרְחָה וּבְהִשְׁתַּדְּלוּת לְצָרְכֵי הַפַּרְנָסָה, וּלְבַטֵּל בְּכָךְ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו. אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁהַדָּבָר תָּלוּי בְּיַד ה' יִתְבָּרַךְ וְאֵינוֹ בְּיַד הָאָדָם, מַסְפִּיק שֶׁיַּעֲסֹק בְּעֶסֶק קָטָן, וּמִזֶּה תִּצְמַח לוֹ פַּרְנָסָתוֹ.

מידת הביטחון מביאה לפרנסה בלא טורח

וּבָזֶה יִתְפָּרֵשׁ הַפָּסוּק (משלי י, כב): "בִּרְכַּת ה' הִיא תַעֲשִׁיר וְלֹא יוֹסִף עֶצֶב עִמָּהּ". פָּסוּק זֶה בָּא לְהוֹרוֹת עַל שֶׁבַח מִדַּת הַבִּטָּחוֹן. וְאָמַר: 'בִּרְכַּת ה'' – הִיא מִדַּת הַבִּטָּחוֹן, שֶׁמִּי שֶׁזּוֹכֶה לְמִדָּה זוֹ, תָּחוּל עָלָיו הַבְּרָכָה וְ'הִיא תַעֲשִׁיר' – יִזְכֶּה לֶעָשִׁירוּת אַף בְּלִי לְטָרְחַ, כִּי עַל יְדֵי מִדַּת הַבִּטָּחוֹן 'לֹא יוֹסִף עֶצֶב' – טִרְחָה מְיֻתֶּרֶת – 'עִמָּהּ', אֶלָּא יַעֲמֹל מְעַט וְיִרְוִיחַ הַרְבֵּה. כִּי מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ אֶת מִדַּת הַבִּטָּחוֹן, אֵינוֹ צָרִיךְ לְטָרְחַ.

וְיֵשׁ לִמְצֹא רֶמֶז לִדְבָרִים אֵלּוּ, בַּפָּסוּק (בראשית מט, יג): "זְבוּלֻן לְחוֹף יַמִּים יִשְׁכֹּן, וְהוּא לְחוֹף אֳנִיֹּת, וְיַרְכָתוֹ עַל צִידֹן". 'זְבוּלֻן' – רוֹמֵז לְגַן עֵדֶן הַנִּקְרָא 'זְבוּל', וּמִי שֶׁרוֹצֶה לִזְכּוֹת לְכָךְ, 'לְחוֹף יַמִּים יִשְׁכֹּן' – יִשְׁתֶּה בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, שֶׁשָּׁם שׁוֹכֵן יַם הַחָכְמָה. וְאִם יִשְׁאַל בַּמֶּה יִתְפַּרְנֵס, תְּבוֹא תְּשׁוּבָתוֹ בְּהֶמְשֵׁךְ הַפָּסוּק: 'וְהוּא לְחוֹף אֳנִיֹּת' – רֶמֶז בָּזֶה עַל הַפָּסוּק (משלי לא, יד) 'הָיְתָה כָּאֳנִיּוֹת סוֹחֵר מֵמֶרְחָק תָּבִיא לַחְמָהּ', וּכְפִי שֶׁדָּרַשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן פָּסוּק זֶה עַל הַלּוֹמֵד תּוֹרָה וּבוֹטֵחַ בַּה' (בבא מציעא פד:), שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵחַ לוֹ מֶמֶרְחָק לַחְמוֹ.

וְסִיּם הַכָּתוּב וְאָמַר: "וְיַרְכָתוֹ עַל צִידֹן" – 'וְיַרְכָתוֹ' – עִקַּר סְמִיכָתוֹ וּבִטְחוֹנוֹ, עַל 'צִידֹן' – בְּגִימַטְרִיָּא 'אֱלֹהִים חַיִּים', שֶׁבּוֹטֵחַ בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הַמַּשְׁגִּיחַ וּמֵכִין טָרֶף לְכֹל, וְהַבּוֹטֵחַ בַּה' חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ.

הַבּוֹטֵחַ בַּה' זוֹכֶה לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה

התבוננות באוכלי המן מביאה לביטחון

וְהִנֵּה, לֹא קַלָּה הִיא דֶּרֶךְ הַבִּטָּחוֹן, וְרַבִּים הַמּוֹנְעִים אֶת הָאָדָם מִלְּבְטֹחַ בַּה' בֶּאֱמֶת. אַךְ הָעֵצָה הַגְּדוֹלָה לִזְכּוֹת בְּמִדָּה זוֹ, הִיא הִתְבּוֹנְנוּת בְּהַנְהָגַת ה' עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, שֶׁהֶאֱכִילָם אֶת הַמָּן – לֶחֶם אַבִּירִים מִן הַשָּׁמַיִם, לְלַמְּדָם כִּי הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וְשָׁמִים בַּה' מִבְטָחָם, לֹא יֶחְסַר לָהֶם דָּבָר.

אין לחכות לקיבוץ ממון לעסק התורה

רַבֵּנוּ זיע"א (פיתוחי חותם, פרשת בשלח) מְפָרֵשׁ אֶת הַפָּסוּק הָאָמוּר בְּפָרָשַׁת הַמָּן (שמות טז, ד): "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה, הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם, וְיָצָא הָעָם וְלָקְטוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ, לְמַעַן אֲנַסֶּנּוּ הֲיֵלֵךְ בְּתוֹרָתִי אִם לֹא". פֵּרוּשׁ הַפָּסוּק עַל דֶּרֶךְ הָרֶמֶז, עַל הָעוֹסְקִים בְּתוֹרַת ה' וּמִתְפַּרְנְסִים מִיָּדוֹ הָרְחָבָה.

פניני אביר יעקב המשך מעמ' א'

הַזּוֹעֶקֶת לְפָנֶיו ה', כְּהֶמְשֵׁךְ הַפָּסוּק: 'וְסָבְבוּ בַשּׁוּק הַסּוֹפְדִים'. 'שׁוּק' רוֹמֵז לָעוֹלָם הַזֶּה, 'וְהַסּוֹפְדִים' הוֹלְכִים לְהִתְאַבֵּל עִם הַשְּׁכִינָה בְּקוֹל מְסֻפָּד וָנֶהִי.

דחיית השכינה לעולם הבריאה ובכייתה על כך

עוֹד תִּתְפָּרֵשׁ תֵּבַת 'בַּשּׁוּק' כְּרֶמֶז עַל הַשְּׁכִינָה, לוֹמַר שֶׁהַסּוֹפְדִים קָמִים לִבְכּוֹת עָלֶיהָ, כִּי 'שׁוּק' עוֹלֶה כְּחֶשְׁבּוֹן הַתֵּבוֹת 'הִיא הַשְּׁכִינָה'. וְעוֹד יֵשׁ לְרָמֵז בָּזֶה עַל עוֹלָם הַבְּרִיאָה, כִּי לְעֻמַּת עוֹלָם הָאֲצִילוּת הָעֶלְיוֹן, נִקְרָא עוֹלָם הַבְּרִיאָה בְּשֵׁם 'שׁוּק'. נִמְצָא, שֶׁתֵּבַת שׁוּק רוֹמֶזֶת עַל הַשְּׁכִינָה וְעַל מְקוֹמָהּ – בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, וְעַל כֵּן יִסְבְּבוּ הַסּוֹפְדִים לֵילֵל עַל גָּלוּת הַשְּׁכִינָה וּדְחִיָּתָהּ לְעוֹלָם הַבְּרִיאָה הַנִּקְרָא שׁוּק. וְכָל אָדָם הַשּׁוֹמֵעַ זֹאת, בְּוַדַּאי יָקוּם בְּכָל לַיְלָה לְשַׁתֵּף עַצְמוֹ בָּזֶה, וְלֹא יַחְסִיר אֲפִלּוּ פַּעַם אַחַת מִתּוֹךְ עַצְלוּת חֲלִילָה.

ירידת העולמות - בבחינת מיתה

עַל דֶּרֶךְ זֹאת יֵשׁ לִמְצֹא רֶמֶז גַּם הָאָמוּר לְמַעְלָה עַל דְּבַר מִיתַת שָׂרָה. הַכַּוָּנָה בָּזֶה לוֹמַר, שֶׁיְּרִידַת הַשְּׁכִינָה מֵעוֹלָם הָאֲצִילוּת לְעוֹלָם הַבְּרִיאָה נֶחְשֶׁבֶת לָהּ כְּמוֹ מִיתָה, וּכְפִי שֶׁהָיָה קֹדֶם בְּרִיאַת הָעוֹלָם, בְּ'מִיתַת הַמְּלָכִים' שֶׁמָּלְכוּ טֶרֶם מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁזֶּהוּ רֶמֶז לִשְׁבִירַת הַכֵּלִים כַּיָּדוּעַ, בְּבְחִינַת מִיתָה. וְאִם כֵּן, בְּכָל לַיְלָה בַּחֲצוֹת, כַּאֲשֶׁר נִשְׁלֶמֶת יְרִידַת הַשְּׁכִינָה לְעוֹלָם הַבְּרִיאָה, הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ הִיא מֵתָה בְּשָׁעָה זוֹ.

מיתת שרה אמנו - רמז לירידת השכינה בלילה

עַל כָּךְ אוֹמֵר הַכָּתוּב: 'וַתָּמָת שָׂרָה' – רֶמֶז לַשְּׁכִינָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהִיא שָׂרָה וּמוֹשֶׁלֶת בָּעוֹלָם, וְכִלְשׁוֹן הַפָּסוּק (איכה א א): 'שָׂרָתִי בַּמְּדִינוֹת'. גַּם רֶמֶז יֵשׁ כָּאן, כִּי בְּתֵבַת 'שָׂרָה' הַנִּכְתֶּבֶת בְּמִלּוּי כָּזֶה: שי"ן רי"ש הי", עוֹלִים אוֹתִיּוֹת הַמִּלּוּי (ינ"ש י") בְּצֵרוּף מִנְיַן חֲמֵשׁ הָאוֹתִיּוֹת, בְּגִימַטְרִיָּא 'שְׁכִינָה' (385). 'בְּקֶרֶב אַרְבַּע' – זֶהוּ עוֹלַם הַבְּרִיאָה, אֲשֶׁר בּוֹ שׁוֹכֶן כִּסֵּא הַכָּבוֹד שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַרְבַּע רַגְלַיִם. 'הִיא חָבְרוֹן' – מִלְּשׁוֹן חִבּוּר, 'בְּאֶרֶץ כְּנַעַן' – רֶמֶז לְעוֹלַם הָאֲצִילוּת, כִּי כְּבָר נִתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר (מעגלי צדק, אות פ) שֶׁהַתֵּבוֹת 'אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי' עוֹלוֹת בְּגִימַטְרִיָּא 'מַלְכוּת', וְהִיא מַלְכוּת דַּאֲצִילוּת.

התאספות הצדיקים עם כתר המלכות

'וַיָּבֹא אַבְרָהָם' – זֶהוּ שְׁמָם שֶׁל כָּל הַצַּדִּיקִים הַקָּמִים בַּלַּיְלָה 'לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ' – לְהִתְאַבֵּל יַחַד עִם הַשְּׁכִינָה עַל צַעַר מִיתָתָהּ הַנִּגְרָם מִן הַחָרְבָּן. וְרֶמֶז יֵשׁ כָּאן לִזְמַן הַבְּכִיָּה, בְּרֵאשֵׁי וְסוֹפֵי הַתֵּבוֹת 'לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ', הָעוֹלִים יַחַד בְּגִימַטְרִיָּא כְּחֶשְׁבּוֹן תֵּבַת 'הַלַּיְלָה' (80). וְעוֹד רֶמֶז יֵשׁ כָּאן, בְּתֵבַת 'וְלִבְכֹּתָהּ', שֶׁהָאוֹת כ"ף שֶׁבָּהּ קְטַנָּה – כ"ף זְעִירָא, רֶמֶז לְנִקְדַּת הַמַּלְכוּת שֶׁהוּא שְׁרָשָׁהּ הָעֶקְרִי שֶׁל הַמִּדָּה, וְאוֹתָהּ נְקֻדָּה הוּא הַכֶּתֶר שֶׁבָּהּ. וּמְשׁוּם כָּךְ בָּא הֶרֶמֶז דְּוַקָּא בָּאוֹת כ"ף, רֶמֶז לַ'כֶּתֶר' שֶׁהָאוֹת כ"ף נִמְצֵאת בְּרֹאשׁוֹ.

וּמוֹדִיעַ לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, כִּי כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה צָרִיךְ לִבְטֹחַ בַּה' יִתְבָּרַךְ וְלֹא לְהַמְתִּין שֶׁיִּהְיֶה בְּיָדוֹ מָמוֹן הַרְבֵּה וְרַק אַחַר כָּךְ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה. כִּי אִם יִהְיֶה הָאָדָם לָהוּט לְקַבֵּץ מָמוֹן, וְיַחְשֹׁב בְּדַעְתּוֹ, כִּי רַק כְּשֶׁיִּהְיֶה לוֹ מָמוֹן רַב וּמְזוֹנוֹתָיו יִהְיוּ מְצוּיִים בְּיָדוֹ, רַק אָז יִהְיֶה לִבּוֹ פָּנוּי לְעֶסֶק הַתּוֹרָה, סוֹפוֹ שֶׁלֹּא יָבוֹא לְעוֹלָם לְעֶסֶק הַתּוֹרָה חֲלִילָה. וּכְמוֹ שֶׁאָמַר הַתַּנָּא (אבות פ"ב משנה ד): 'אַל תֹּאמַר לִכְשֶׁאֶפָּנֶה אֶשְׁנֶה, שֶׁמָּא לֹא תִּפָּנֶה'.

עַל כֵּן יָשִׂים הָאָדָם בִּטְחוֹנוֹ בַּה' מֵיָּד כְּשֶׁמַּתְחִיל לִלְמֹד, וְיִזְכֶּה שֶׁהַכֹּל מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ, וְהָעִקָּר הִיא עֲבוֹדַת ה', וְאִם יִהְיֶה לוֹ צָרְכּוֹ מַה טּוֹב, אַךְ גַּם אִם יֶחְסַר לוֹ, אַשְׁרָיו שֶׁזָּכָה לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה. אַךְ אִם לֹא יֵלֵךְ בְּדַרְכּוֹ זוֹ, וְיִמְתִּין קֹדֶם לַפַּרְנָסָה, לֹא יוּכַל לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה!

בכל יום מזמין ה' את פרנסת עוסקי התורה

וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן: 'הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם' – כְּלוֹמַר, הַלֶּחֶם בָּעוֹלָם מִן הַשָּׁמַיִם הוּא, כִּי כָּל הַפַּרְנָסָה תְּלוּיָה רַק בְּיַד ה' יִתְבָּרַךְ. וְאִם כֵּן כָּל הַטִּרְחָה הַיְתֵרָה שֶׁטּוֹרְחִים בְּנֵי אָדָם בָּעוֹלָם לִצְבֹּר לָהֶם עֲפָרוֹת כֶּסֶף וְזָהָב – לְחִנָּם הִיא, וְאֵין בָּהּ כָּל תּוֹעֶלֶת, כִּי ה' הוּא הַמַּמְטִיר אֶת הַלֶּחֶם. וְלָכֵן אֵין לְהִיוֹת לְהוּטִים אַחַר הַמָּמוֹן וּלְהַרְבּוֹתוֹ לְצָרְכֵי הָעֲתִיד, אֶלָּא 'וְיָצָא הָעָם וְלָקְטוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ', וְיִבְטְחוּ בַּה' שֶׁיְּזַמֵּן לָהֶם בְּכָל יוֹם אֶת פַּרְנָסָתָם.

הַנְהָגָה זוֹ, הִיא הַמּוֹכִיחָה לְעֵינֵי כֹּל עַל דֵּעָתּוֹ הַפְּנִימִית שֶׁל הָאָדָם, וְהֶעוֹשֶׂה כָּךְ נִכָּר בִּטְחוֹנוֹ בַּה' לְעֵינֵי כֹּל. וְזֶהוּ 'לְמַעַן אֲנַסֶּנּוּ' – כָּךְ נִתַּן לַנִּסּוֹת וּלְבָחֹן מִי הוּא הַבּוֹטֵחַ בֶּאֱמֶת. וּמִלְּבַד זֹאת, רַק הַנּוֹהֵג כָּךְ יִבָּחֵן 'הֲיֵלֵךְ בְּתוֹרָתִי אִם לֹא' – כִּי רַק בְּהַנְהָגַת הַבִּטָּחוֹן נִתַּן לִלְמֹד בֶּאֱמֶת וְלַעֲסֹק בַּתּוֹרָה כָּרָאוּי, וְאִם לֹא יִבְטְחוּ הָאֲנָשִׁים בַּה', בְּוַדַּאי לֹא יַעַסְקוּ בַּתּוֹרָה.